

STUDIE

- Karel Lang, Dalibor Všianský, Lucie Keršnerová, Miroslav Kotouček,
Dušan Pospíšil, Petr Štursa, Lenka Nevřivová – Dinas, neustále lepší. 3
Petr Nový – 65 let značky Riedel Austria 9

SKLÁŘSKÁ PRAXE

- Vlastimil Hotař – Technologie výroby specifických výrobků ze skla. 16

PAMĚTI A VZPOMÍNKY

- Petr Nový (ed.) – František Aubrecht – Ze vzpomínek starého skláře. 18

TRENDY A AKTUALITY

- Novosedelská sklárna O-I dokončila rekonstrukci vany 22
T-Mobile a AGC Glass Europe
testují novinku v oblasti mobilní komunikace. 22
Bidetovací toalety LAUFEN: Maximální hygiena s minimem starostí 23
Češi na EXPO 2020 oživilí poušť, LASVIT přivezl dešť zlatých světel 24
Češi rozzářili letiště v Changi tunami křišťálu 24
BROKIS vybavil svítidly Hotel Miura 25
Znovunalezená Matka s dítětem Mary Durasové 25
Krátké zprávy. 26

AKCE A VÝSTAVY

- Nový (z)boží 21! – Národní cena za studentský design 2021 33
Oslava 100 let narození Reného Roubíčka v Kamenickém Šenově. 33
Zasažení bouří a klidem – škola Vladimíra Kopeckého 1990–2008. 34
Dana Zámečnicková – Země v oblacích. 34
Vladimír Kopecký – Gloria 35
Portréty lidí a zvířat. Pocta Václavu Machačovi. 36
Sklo v hlavní roli. 37
Lada Semecká – Kaligrafie zvuku III. 37
Michal Motyčka – Pohled ven. 38
Master of Crystal 2022 – LIGHT FOR WELLBEING 39
Krátké zprávy. 39

ČESKÁ SKLÁŘSKÁ SPOLEČNOST

- Odešel doc. Ing. Jaroslav Kutzendörfer, CSc. 41
Diplomové a bakalářské práce obhájené v akademickém roce 2020/2021
na Ústavu skla a keramiky VŠCHT Praha a na kooperujících pracovištích. . . 41
Studentské práce věnované skelným a amorfním materiálům
na Univerzitě Pardubice v akademickém roce 2020/2021. 43
Novým prezidentem ICG je Reinhard Conradt 44

EDITORIAL

Vážení a milí čtenáři,

prvním lednem jsme vstoupili do Mezinárodního roku skla UNESCO, jehož cílem je rozšířit povědomí o „ztuhlé kapalině“ jako materiálu budoucnosti. Jde o významnou událost pro celý obor, iniciovanou Mezinárodní sklářskou komisí (IGC), v níž Českou republiku zastupuje Česká sklářská společnost. Přípravované akce jsou široce rozkročené od vědy a výzkumu přes výrobně-komerční praxi až po výstavní a umělecké projekty. Potenciál Mezinárodního roku skla je tedy značný. Jak bude prakticky využít, je jen na nás. Živý přehled akcí lze sledovat zde: https://iyog2022.org/home/upcoming_events.

Dnešní Česká republika je dědicem sklářské tradice, která je ve světovém kontextu mimořádná. Svými úspěšnými experimenty, výtvarnými výboji, komerčními úspěchy, krátce pestrostí ve všech ohledech. Včetně národnostních. „České sklo“ je totiž termín označující sklo vzniklé v českých zemích, nikoliv vymyšlené, zhotovené a do ciziny prodané apriori etnickými Čechy. Přestože v odborné rovině dobře víme, že vůdčí role připadala českým Němcům, a pominout nemůžeme ani francouzské či italské skláře v českých hutích, tvrdošijně se ve veřejném mediálním prostoru stále běžně uplatňují nacionalistická hodnotící kritéria zrozená v meziválečném Československu a zdárně rozvíjená v jeho socialistickém pokračovateli. Krátce – co je české zveličujeme, co českoněmecké či cizí, relativizujeme. Důkladem toho jsou například dodnes používaná počestěná jména českoněmeckých sklářských podnikatelů, například Friedricha Egermanna, který by stěží reagoval na oslovení Bedřichu..., nebo nedávný vícedílný elaborát Vlastimila Vondrušky, jehož název je lepší nevysslovovat, aby si nezískal další čtenáře.

Jsem si jistý, že tato dlouhodobá prvoplánová „čechizace“ je na škodu českému sklářství, které se stalo globálně úspěšným právě proto, že vyrostlo z globálních kořenů. Navíc se zbavujeme možnosti zdůraznit to, co jsme do skla opravu vnesli jako „čeští Češi“, a že toho nebylo málo. Jak jinak navíc pochopit mimořádnost spočívající v udržení Československa na elitní mapě sklářských zemí po roce 1945, kdy sklářství opravdu prošlo bezprecedentní „čechizací“... Možná právě Mezinárodní rok skla je ideální příležitostí, jak začít při propagaci českého skla zdůrazňovat jeho původ a historii tak, jak si zaslouží. Řečeno s otcem moderní historie Leopoldem von Ranke – padni komu padni.

Skláři a keramici, prosím,
podporujte svůj časopis.

PhDr. Petr Nový
Šéfredaktor

Odborný recenzovaný časopis pro průmysl skla,
keramiky a bižuterie – ISSN 0037-637X
Vychází 6x ročně (dvojčísla)
Evid. č. MK ČR E 2919
www.sklarakeramik.cz

Vydává / Publisher

Vydavatelství ČSS, s.r.o., Sportovní 554,
468 41 Tanvald, IČ: 28696778

**Šefredaktor, jednatel
Editor in chief, Managing Director**

PhDr. Petr Nový

Redaktor/Editor:

Ing. Vlastimil Hotař, Ph.D.

Recenzenti / Reviewers

prof. Ing. Marek Liška, DrSc.

Ing. Jiří Koucký, CSc.

Redakční rada / Editorial staff

Ing. Ivan Berka

Ing. Luboš Dietz

prof. Ing. Aleš Helebrant, CSc.

Mgr. Milan Hlavěš, Ph.D.

doc. Ing. Stanislav Kasa, CSc.

prof. Ing. Ladislav Koudelka, DrSc.

Ing. Jiří Koucký, CSc.

prof. Ing. Marek Liška, DrSc.

prof. Ing. Lubomír Němec, DrSc.

Marek Novák, MBA

Ing. Greta Nováková

doc. Ing. František Novotný, CSc.

Ing. Josef Smrček, CSc.

Ing. Jaroslav Stoklasa, Ph.D.

Ing. Aleš Svítal, předseda

Ing. Jiří Zajíc

Fotografie / Photos

© Sklář a keramik – není-li uvedeno jinak

© Sklář a keramik – unless otherwise stated

Grafika a sazba / Graphic arrangement

© David Matura / www.sputnik.cz

Tisk / Printed by

Tiskárna Macek, U Rybníka 11, Jablonec n. N.

Redakce / Editor's Office

Sportovní 554, 468 41 Tanvald

Tel.: +420 724 397 365

E-mail: redakce@sklarakeramik.cz

Administrace a předplatné

Administration and subscription

Sportovní 554, 468 41 Tanvald

Tel.: +420 724 397 365

E-mail: redakce@sklarakeramik.cz

č. ú. 0892311399/0800

Inzertní agentura / Advertisement agency

Ing. Greta Nováková

Johančina 3251, 415 01 Teplice

Tel./Fax: +420 417 576 155

Mobil: +420 603 223 768

E-mail: g.novakova@volny.cz

Partneři časopisu
Asociace sklářského a keramického průmyslu ČR / Slovenská sklářská spoločnosť

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.
Otiskování článků jen se svolením redakce
při zachování autorských práv.

STUDIES

- Karel Lang, Dalibor Všíanský, Lucie Keršnerová, Miroslav Kotouček,
Dušan Pospíšil, Petr Štursa, Lenka Nevřivová – Silica refractory
are permanently getting better 3
Petr Nový – 65 years of Riedel Austria Brand Name 9

SKLÁŘSKÁ PRAXE

- Vlastimil Hotař – Technology of Production of Specific Glass Products 16

PAMĚTI A VZPOMÍNKY

- Petr Nový (ed.) – František Aubrecht
– From the Memories of an Old Glassmaker 18

TRENDS AND ACTUALITIES

- The O-I glassworks in Nové Sedlo completed
the reconstruction of the melting furnace 22
T-Mobile and AGC Glass Europe test a novelty
in the field of mobile communications 22
LAUFEN bidet toilets: Maximum hygiene with a minimum of worries 23
The Czechs revived the desert at EXPO 2020,
LASVIT brought a rain of golden lights 24
The Czechs lit up the airport in Changi with tons of crystal 24
Miura Hotel has been equipped by BROKIS luminaires 25
Found the Mother with a child from Mary Duras again 25
Short News 26

ACTIONS AND EXHIBITIONS

- New goods 21!! – National price for student design 2021 33
Celebrating 100 years of René Roubíček's birth in Kamenický Šenov. 33
Hit by storm and calm - Vladimír Kopecký school 1990–2008. 34
Dana Zámečnicková – Earth in the Sky 34
Vladimír Kopecký – Gloria 35
Portraits of people and animals. Tribute to Václav Machač 36
Glass in the lead role 37
Lada Semecká – Sound calligraphy III. 37
Michal Motyčka – Look outside 38
Master of Crystal 2022 – LIGHT FOR WELLBEING 39
Short News 39

CZECH GLASS SOCIETY

- Doc. Ing. Jaroslav Kutzendörfer, CSc. died 41
Diploma and bachelor theses defended in the academic year 2020/2021
at the Institute of Glass and Ceramics, ICT Prague
and at cooperating workplaces. 41
Student thesis dedicated to glass and amorphous materials
at the University of Pardubice in the academic year 2020/2021 43
Reinhard Conradt is the new president of ICG 44

Uzávěrka 1-2 Do tisku Uzávěrka 3-4

21. 1. 17. 2. 25. 3.

65 let značky Riedel Austria

65 Years of Riedel Austria Brand Name

Petr Nový

Muzeum skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou, petr.novy@msb-jablonec.cz

Českoněmecký sklářský rod Riedelů se od roku 1752, kdy do antonínovské sklárny v Jizerských horách přišel ambiciózní hutní písař Johann Leopold Riedel, během téměř dvou století vypracoval mezi nejvýznamnější reprezentanty sklářského odvětví nejen v rámci českých zemí, ale celé Evropy. V roce 1945 jejich závody vyvlastnil československý stát, včetně soukromého majetku, a Riedelové se ocitli znovu na počátku. V roce 1956 se jim však podařilo znovu získat vlastní sklárnu, a to v tyrolském Kufsteinu, kterou provozují i nadále. V loňském roce tak oslavili 65 let založení nového podniku. Jen místo bižuterie se zaměřili především na užitkové a luxusní nápojové sklo, v němž se díky svým inovacím brzy prosadili mezi světové top značky. Dnes pokračují nepřetržitě jako majitelé skláren již v jedenácté generaci, což je světový unikát.

Since 1752, when Johann Leopold Riedel, the ambitious scribe from an old glass factory, came to the Antonínov glassworks in the Jizera Mountains, the Czech-German glassmaking family has developed into the most important representatives of the glass industry not only in the Czech lands, but throughout Europe. However, in 1945, their plants were expropriated by the Czechoslovak state, including private property, and the Riedels found themselves at the beginning again. In 1956, they managed to regain their own glassworks in Kufstein, Tyrol, which they continue to operate. Last year, they celebrated 65 years of founding a new company. Instead of jewellery, they focused mainly on utility and luxury drinking glass; thanks to their innovations, they soon established themselves among the world's top brands. Today, the Riedels continue as owners of glassworks for the eleventh generation, which is unique in the world.

Úvodem

Poválečný osud tzv. polubenské větve sklářského rodu Riedelů byl dosud v českém prostředí jen letmo zmíněn v katalogu *Riedel. 10 generací sklářů*, který ke stejnojmenné výstavě roku 1991 vydalo Muzeum skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou. Přítomná přehledová studie k těmto bazálním informacím přidává další data, opřena nejen o publikaci novináře Stefana Essera *Riedel. 250 years in glass – history and future Riedel. 250 years in glass – history and future*, vydanou v aktivní spolupráci s firmou Riedel Austria, ale i vlastní archivní výzkum autora v SOA Litoňovice (fond Mimořádný lidový soud v Liberci 1945–1948) a soukromém archivu rodiny Riedel, Kufstein. Zde se mimo jiné nachází spis, který byl na Waltera Riedela veden v Sovětském Svazu, a to včetně výslechových protokolů. Zajímavým zdrojem jsou též paměti Lva Zinovjevičem Kopeleva,

jenž se s Riedelem během jeho věznění sblížil. Z metodologického hlediska se jedná o narativní příspěvek k dějinám podnikání dávající do souvislosti dosud známé a nové, dosud nikdy nepublikované informace.

Konec a začátek

Walter Riedel (1895–1974, osmá generace), spolujednatel firmy Jos. Riedel, Dolní Polubný, byl již mezi světovými válkami uznávaným sklářským odborníkem. Dobře si uvědomoval, že jeho firma nesmí žít pouze z úctyhodné tradice. Jeho schopnosti a čínorodá povaha, v mírových dobách záruka prosperity podniku, jej však po válce dovedly na křižovatku, z níž nevedla žádná přímá cesta. Jedna z technologických novinek, s nimiž polubenská firma během válečných let přišla, mu zajistila jednosměrnou jízdenku do Ruska. I když zde hrála roli nevyzpytatelná náhoda.

Po obsazení Berlína sovětskou armádou našli vojáci poblíž stanice ZOO radiolokátor Jagdschloss FuG 218 používaný k protivzdušné ochraně města. Přístroj byl sice zničený, ale rozměrné obrazovky nikoliv. Protože velící důstojník byl elektrotechnik, a věděl, že tak velké monitory ruské radary nemají, oznámil nález do Moskvy. Bylo jen otázkou času, než Sověti zjistili jejich výrobce. Trvalo jim to půl roku. Mezitím Walter Riedel nehodlal odevzdaně čekat na věci příští. Nejpozději poté, co byla do firmy Jos. Riedel zavedena národní správa, se připravoval na opuštění Československa. Útěk byl naplánován na 21. srpna 1945. Jeho nemocná žena Claudia však nebyla fyzicky schopna tak náročné cesty. Cennou sbírku zlatých mincí, která měla manželům pomoci v začátcích, proto Walter Riedel zakopal na zahradě vily v Potočné (dnes je součástí sbírky Národního

muzea v Praze). Den na to – 22. srpna – jej i s manželkou vojenská eskorta dopravila do sběrného tábora v Rýnovicích u Jablonce nad Nisou^[1].

Jeho osud nenechal klidným bývalého vedoucího výzkumného ústavu v Tanvaldě Rudolfa A. Müllera, který si v Dolním Polubném zadal výrobu již zmíněných radarových obrazovek. Patrně se jednalo o více než profesní vztah, když Müller využil své kontakty a schopnosti, včetně částečné znalosti ruštiny, k tomu, aby si Riedela z Rýnovic odvedl. Když do tábora dorazil se dvěma ruskými vojáky, bylo mu sděleno, že Walter Riedel s dalšími vězni nakládá dřevo v albrechtické továrně bývalé firmy Johann Schowanek. Tam si jej Müller také vyzvedl a odvezl do Tanvaldu. Ještě toho dne však přišel rozkaz z Moskvy – Riedel musí do Sovětského svazu. Odcestoval dne 4. prosince 1945^[2]. Sověti měli eminentní zájem i o jeho bratra Arno Riedela, ten byl však díky iniciativě československého Ministerstva průmyslu internován nikoliv v Rýnovicích u Jablonce nad Nisou, ale v Železném Brodě, a osudu svého bratra tak unikl^[3].

Walter Riedel o svém nuceném pobytu v Sovětském svazu podle rodiny nikdy nemluvil. Setkal se zde však s lidmi, kteří svědectví zanechali. Jako sklářský odborník nejprve pomáhal s poválečnou obnovou ruských skláren a poté pracoval ve výzkumu. Přestože měl oficiálně smlouvu na pět let, o dobrovolný pracovní-právní vztah se rozhodně nejednalo. V Moskvě byl součástí týmu proslulého prof. Alexandra Isaakoviče Kitajgorodského (1914–1985), který od roku 1954 vedl laboratoř strukturální analýzy na Institutu organoprůmyslových sloučenin A. N. Nesmeyanova Ruské akademie věd. Kitajgorodský se do dějin fyziky nesmazatelně zapsal tím, že vyvinul metodu rentgenové difrakční analýzy (publikováno 1950, 1952) a organické krystalografie (1957, 1971)^[4].

Právě Kitajgorodský velice stál o to, aby Riedel v jeho laboratoři zůstal. Nabídl mu proto v roce 1950 smlouvu na dalších pět let, s vyšším platem, lepším ubytováním a příslibem dovolené na Krymu. Walter Riedel však pochopitelně v Moskvě zůstat nechtěl. Jeho manželka, synové Johann Christoph Riedel a Claus Josef Riedel tehdy žili v Rakousku. Rozhodl se proto navštívit tamní ambasádu, s níž jednal o možnostech získání občanství. Sověti ale velvyslanectví odposlouchávali. Když tedy Rie-

del odmítl nabídku prodloužení kontraktu „po dobrém“, odvedli jej hned druhý den, 29. dubna 1949, do nechvalně známého vězení Lubjanka, centrály tajné služby KGB, kde to zkusili „po zlém“. Walter Riedel ale své rozhodnutí nezměnil. Obvinili jej tedy ze špionáže proti Sovětskému Svazu a dne 24. září 1949 odsoudili k 25 letům vězení. Jako záminka posloužila právě návštěva rakouského velvyslanectví. Rozsudek pro něj znamenal prakticky doživotí – v roce 1950 mu bylo 55 let^[5].

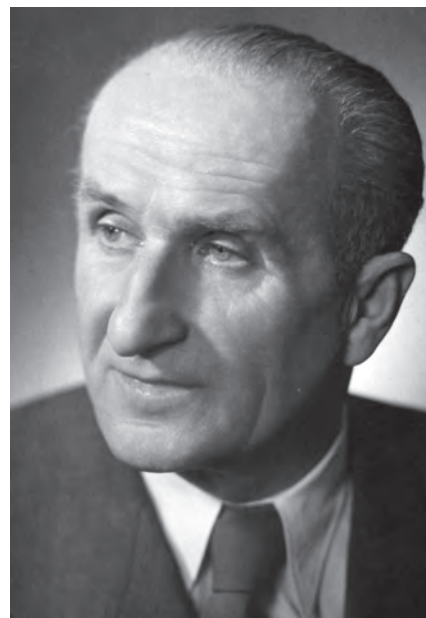
Walter Riedel byl uvězněn ve speciálním nápravném zařízení pro vědce č. 16 nedaleko Moskvy, zvaném Marfino, kde nadále pokračoval jako výzkumný pracovník. Odtud byl po třech letech poslán do gulagu na východní Sibiři, kde přežil dva roky. V roce 1955 byl díky diplomatickému úsilí německého spolkového kancléře Konrada Adenauera, jež se podařilo vrátit do života mnoho sudetských Němců, osvobozen a mohl odejít za rodinou do vytouženého Rakouska. Ještě v Marfinu se Riedel spřátelil s ruským literárním teoretikem, spisovatelem a disidentem židovského původu Lvem Zinovjevičem Kopelevem (1912–1997), který tu byl také vězněn. Protože uměl výtečně německy – roku 1935 promoval z germanistiky –, sloužil jako tlumočnick. Waltera Riedela popsal jako tichého, soustředěného a velmi pracovitého člověka^[6].

Skok do neznáma

S koncem druhé světové války nepřišli Riedelové jen o značný majetek na severu Čech a společenskou prestiž i vliv, jež byly výsledkem usilovné práce osmi generací, ale i o základní stavební ka-

Zleva: Claus J. Riedel, Walter Riedel, Georg J. Riedel, www.riedel.com

Arno Riedel, archiv autora

meny šťastné lidské existence – svobodu a rodinu. Walter Riedel nuceně pobýval v sovětském Rusku a Arno Riedel v československém vězení, oba daleko od svých manželek a potomků. Nic nenasvědčovalo tomu, že se rod ocitl na začátku nové cesty vzhůru, právě naopak. Přesto se jméno Riedel nestalo pouhou historií. Kolo osudu se totiž vydalo nečekaným směrem – po železnici z Itálie do Německa.

Říká se, že štěstí přeje připraveným. Druhorozený syn Waltera Riedela **Claus Josef Riedel (1925–2004, devátá generace)** trávil válečná léta v Itálii, kde byl vážně raněn a padl do zajetí. Společně s dalšími zajatci jej počátkem jara 1946 převážel vlak ze zajateckého tábora nedaleko Pisy přes Tyrolsko do bavorského Bad Aiblingu. Riedel na nic nečekal a dne 16. března v Rakousku za výjezdem z tunelu pod horou Isel z jedoucího vlaku vyskočil do vysokých závějí sněhu. Na sobě neměl nic než postrhanou německou uniformu. Vydal se do nejbližšího údolí, kde ke svému překvapení zjistil, že je jen sedmáct kilometrů od města Wattens. Poblíž na samotě žil kuchař z jeho vojenské jednotky jménem Sepp. Jednadvacetiletý poručík Wehrmachtu věděl, že se na něj může s důvěrou obrátit^[7].

Sepp jej skutečně přijal. A nejen to. Riedel čtyři dny za jídlo kácel dřevo v lese a pátého dne se společně vydali do Wattens navštívit továrníka Daniela Swarovského (1862–1956), rodáka z Jiřetína pod Bukovou v Jizerských horách, jež roku 1895 ve městě se společníky zřídil mechanickou brusírnou bižuterních kamenů (šatonů), kde pracovaly stroje jeho

vlastní konstrukce. Během let „tyrolské zboží“ dobylo svět a ze Swarovského, jenž pocházel ze skromných poměrů, učinilo zámožného muže. Firma zpočátku odebírala skleněné polotovary pro výrobu šatonů z Jablonecka, především z kompoziční palírny Franze Broscheho. Když ale Brosche s obchodníkem Dolenským zřídil konkurenční mechanickou brusírnu skleněných kamenů v Minkovicích u Liberce, Swarovski si vystavěl vlastní sklárnu, aby lépe ochránil své jedinečné výrobní postupy^[8].

Claus Josef Riedel se setkání obával. Podle vlastních slov od Seppa slyšel jeho jméno poprvé a neměl žádné doklady. Bylo na Swarovskiho libovůli, vydá-li jej rakouským úřadům nebo rovnou Francouzům, kteří kraj po válce okupovali. Nic z toho se však nestalo. Daniel Swarovski, hubený muž s bílým voskováným knírkem a hůlkou v ruce, byl v době setkání s mladým Riedelem slepý, přišel proto v doprovodu sekretářky. Prsty mu prý několikrát přejel po obličejí a pak řekl: „*Vy jste Riedel, jste Claus, vašim pradědečkem byl Josef, můj učitel. A já vám nyní pomohu, protože vím, že váš otec je v Rusku.*“ Překvapený a dojatý Claus Josef Riedel nebyl schopen slova. Později vzpomínal, že Swarovski také nechal zavolat své vnuky Manfreda a Daniela, tehdy třicetileté, a oznámil jim: „*Tak, nyní máte dalšího bratra*“^[9].

Riedel se stal součástí rodiny watttenského továrníka. Nejen, že získal potřebné doklady a střechu nad hlavou, ale Swarovski se postaral i o jeho další vzdělání. S měsíčním stipendiem 500 šilinků Riedela poslal na univerzitu v Innsbrucku studovat chemii siliká-

Maximilian J. Riedel, www.riedel.com

tů. Po ukončení školy pak dostal darem 100 tisíc šilinků s tím, aby si založil vlastní sklářský podnik, který však nebude zhotovovat nic, co by mohlo znamenat pro Swarovského konkurenci.

Claus Josef Riedel stanul na další křižovatce. A jeho volba byla opět šťastná. Vydal se získat praktické zkušenosti do Itálie, kam jej doprovázela jeho první žena Adia Rosa, rozená Parodi (1926–1959), s níž se potkal během války v Ligurii. Na Apeninském poloostrově strávil dva roky (1951–1952). Pracoval zde pro firmu Cristalleria Nazionale v Neapoli, kde se seznámil se vzorováním a výrobou nápojového skla. Poté působil v německých městech Gelsenkirchen a Günzach, odkud se vrátil do rakouského Innsbrucku^[10].

Nabyté teoretické i praktické vědomosti se v roce 1956 staly základem pro Riedelovo samostatné podnikání. V polovině padesátých let se dosta-

la ve velkých ekonomických potížích sklářská huť v Kufsteinu, kde po válce pracovalo mnoho českých Němců. Rakouský ministr financí Richard Kamitz, který dříve stál – společně s Walterem Riedelem – v čele liberecké Obchodní a živnostenské komory proto oslovil firmu Swarovski, zda by se provozu neujala. Ta odmítla, ale doporučila ministrovi Clause Josefa Riedela, kterému byla ochotna na koupi sklárny půjčit. Naneštěstí dne 23. ledna 1956 v pozhnaném věku devadesáti tří let zemřel Daniel Swarovski a společnosti byla vyměřena dědická daň v závratné výši 22 milionů šilinků. O finančním založení Riedela nemohlo být za této situace ani řeči. Ministr Kamitz však o nového majitele sklárny opravdu stál, vyjednal proto snížení dědické daně podmíněné tím, že Riedel od firmy Swarovski dostane půjčku 4,5 milionů šilinků. Tak se také stalo a Claus Josef Riedel mohl Tyrolskou sklárnu (Tiroler Glashütte) v Kufsteinu získat^[11].

Dvakrát nevstoupíš do téže řeky

V roce 1955 skončila ruská anabáze Waltera Riedela, když mu bylo po deseti letech povoleno odejít ze země Sovětů. Vydal se k synovi do Kufsteinu, s nímž též zpočátku bydlel, než pro něj a jeho ženu Swarovští nezařídili vlastní byt. K ideálu měl ale vztah mezi otcem a synem daleko. Neviděli se více než deset let, válka a následné události na nich zanechaly nesmazatelné stopy. Zásadně

Soubor BRUXELLES, design C. J. Riedel, 1957, sbírka MSB, foto Aleš Kosina

Soubor SOMMELIERS BLACK SERIES, design C. J. Riedel - G. J. Riedel - M. J. Riedel, 1971/2013, sbírka MSB, foto Aleš Kosina

Soubor COLOMBO, design Joe Colombo, 1967, sbírka MSB, foto Aleš Kosina

SEGMENTOVÉ VÁZY, design C. J. Riedel, 1967, sbírka MSB, foto Aleš Kosina

se též lišily jejich představy o výrobním programu sklárny v Kufsteinu^[12].

Zatímco Walter Riedel viděl budoucí prosperitu v mechanické velkovýrobě skleněných perli, tedy důvěrně známém sortimentu, který po generaci patřil k základům rodové prosperity, Claus Josef Riedel preferoval jedinečné, exkluzivní, ručně vyráběné nápojové sklo a přes otcův nesouhlas se touto cestou vydal. Další skok do neznáma a opět se šťastným koncem^[13]. Jistě by nebyl možný bez schopných sklářů a spolupracovníků, jimiž se Riedel obklopil. Patřil k nim například Rudolf Trawöger, zručný technický kreslič a tvůrce dřevěných forem, které dokonale odpovídaly představám mladého podnikatele^[14].

Přestože Claus Josef Riedel vystudoval chemii silikátů, a musel se jako majitel firmy věnovat provozním záležitostem, navrhl již v roce 1957 první nápojové soubory, jež splňovaly jeho představy o moderním ručním skle. Nazval je BRUXELLES a EXQUISIT. Oba spojuje jednoduchý nezdobený elegantní tvar a dokonalé čiré tenkostěnné, ale přesto pevné sklo. Oba sety získaly Grand Prix na světové výstavě EXPO v Bruselu roku 1958. Kalíšky a nohy pohárů ze souboru BRUXELLES byly navíc zhotoveny z jednoho kusu skla. Skláři měli jen kolem padesáti vteřin na to, aby výrobek u sklářské pece vykouzli-li. EXQUISIT označilo prestižní Corning Museum of Glass za „Nejkrásnější sklo světa“ v konkurenci 1 824 novinek od 173 výrobců z 23 zemí planety. O Riedelech se začalo ve sklářském světě znovu mluvit. Nikoliv s nostalgií po dávné slávě, ale s obdivem k jejich současné estetické vizi a řemeslné zdatnosti. Jméno Clause Josefa Riedela se zařadilo nejen mezi úspěšné sklářské podnikatele, ale i uznávané designéry^[15].

Bruselský úspěch Riedela ještě utvrdil v tom, že cesta, po níž se vydal, vede správným směrem. Každý člověk je jedinečný, proto si zaslouží i jedinečné sklo. V roce 1959 sortiment sklárny doplnily vysoké vázy s vytaženou nožkou TELEVISION GLASS (oceněné Stříbrnou medailí na milánském Trienále 1960) a originální tenkostěnné svícny (téhož roku získaly Rakouskou státní cenu a dva roky poté Německou státní cenu) – Riedel byl o úspěchu nového konceptu tak přesvědčen, že jej nechal na německém trhu právně chránit až do roku 2044^[15]. Ocenění se dočkaly i nápojové soubory MONTREAL (1966, ocenění na EXPO v Montrealu 1967), MANHATTAN (1966 – moderní stohovatelné číše, jejichž tvar je odvozen od funkce; International Design Award, USA) nebo do kovové formy foukané konvice a sklenky MARGERITE (1967) a DRINK IN (1969). Firma začala výjimečně spolupracovat i s externími designéry, jako například roku 1967 s Joem Colombem, který navrhl soubor COLOMBO (šest let poté byl set oceněn španělskou mezinárodní cenou)^[16].

Úspěchy firma neshírala jen na výstavách, ale i u zákazníků. I proto byla v roce 1969 otevřena druhá firemní sklárna na ruční sklo v Schneegattern. Riedel byl jako designér vyzván ke spolupráci renomovanou porcelánovou značkou Rosenthal, pro jejíž vedení též připomínkoval ideje jiných návrhářů^[17].

Přes zřejmý důraz na ruční produkci luxusního nápojového skla firma pod vedením Clause Josefa Riedela zhotovovala i další druhy výrobků, které sám navrhoval. Vedle svícnu též vázy, mísy či talíře. Jeho vázy-objekty matematicky tvarované „sinusovou křivkou“ a nazvané SEGMENTVASEN, se na trhu objevily v roce 1967 a později získaly

ocenění na mezinárodních výstavách ve Vicenze (1972) a – což je vzhledem k tradici rodu i dějinným zvrátům po druhé světové válce pozoruhodné – severočeském Jablonci nad Nisou (1973). Riedelové symbolicky opět získali uznání i v Československu, v zemi, z níž museli nedobrovolně odejít, a která vzhledem k svému socialistickému státnímu zřízení rozhodně neměla vřelý vztah k „západním kapitalistům“, byli-li navíc českoněmeckého původu^[18].

Již od konce padesátých let sklárna v Kufsteinu na zakázku zdobila své nápojové soubory exkluzivní rytinou monogramů nebo erbů urozených klientů. Mezi prvními objednateli byli vévoda von Liechtenstein a markýza Visconti di Modrone. Rytiny vysoké kvality pro firmu prováděli N. Linzmayer a H. Trischlitz. První z nich roku 1958 do skla přenesl Riedelův návrh série rytin „12 kmenů Izraele“, kterou Rakousko darovalo jeruzalémskému starostovi Teddy Kollekovi. K prestižním zakázkám patřily též limitované série váz pro pořadatele olympijských her v Innsbrucku (1964) a Mexiku (1968), kterým sloužily jako čestné dary pro partnery^[19].

To vše však byla jen předehra k mistrovskému dílu Clause Josefa Riedela, jež zcela změnilo pohled na význam tvaru a objemu kalichu pohárů pro kvalitu konzumace vína. Riedel po mnoha letech výzkumu, při němž spolupracoval i s univerzitou v Innsbrucku, dospěl k závěru, že zejména objem sklenic zásadně rozhoduje o tom, pro který typ vína je lze ideálně použít. Zároveň zjistil, že většina na trhu nabízených vinných sklenic je tak malého objemu, že neumožňují kvalitní zážitky z konzumace. Již soubor EXQUISIT z roku 1957 mezi vzory ukrýval preciz-

ně tvarovaný objemný kalich na vysoké tenké nožce, který stál na počátku této myšlenky. Poté, co Riedel svou teorii formuloval a dokázal prakticky převést do dalších tvarů, zařadil tento pohár roku 1971 do novinkového souboru SOMMELIER jako nejuhodnější pro vychutnávání burgundského vína. Byl též první na světě, kterého později napadlo stvořit pohár na víno s obsahem větším než jeden litr^[20].

Jednalo se o skutečnou revoluci. Nikdo před ním nepřišel s ideou metodicky přizpůsobit tvar specifikům jednotlivých druhů vín. Claus Josef Riedel se tímto souborem zapsal zlatým písmem do světové sklářské historie, stvořil exkluzivitu, ikonu, jež sklárně v Kufsteinu přinesla globální proslulost a celkem dvacet osm výstavních cen. Zásadní pro komerční úspěch konceptu byly zcela jistě prezentace před těmi, kteří vínu nejlépe rozumí – someliéry. První z nich se konala roku 1973 v Orvietu na zakládajícím kongresu Asociace italských someriérů (AIC – Associazione Italiana Sommelier)^[21].

Soubor SOMMELIER, průběžně doplňovaný o další tvary, samozřejmě nezůstal posledním realizovaným návrhem Clause Josefa Riedela. Ani v sedmdesátých letech neustal ve své snaze přinést na trh další jedinečné skleněné praktické předměty a dekorativní objekty, často s využitím dosud pro kufsteinskou sklárnu nezvyklých technologických postupů. Příkladem mohou být stohovatelné květinové vázy z číreho matovaného nebo stříbřeného skla DISKUS (1973), soubor váz a mís TRIENNALE (1973) z černého a vně stříbřeného skla, masivní, pregnantně broušené žardiniéry z číreho a matovaného

skla MAGIC (1976; Corning Museum of Glass si je vybralo do prestižní výstavy Contemporary Glass '77) nebo v kysele leštěné svícny z číreho skla PENTAGON (1977). Svou teorii o důležitosti skla pro plnohodnotnou konzumaci nápojů Riedel promítl v roce 1975 do návrhů sklenic na různé druhy likérů. I zde stvořil pro každý z nich specifický tvar kalíšku, jenž posadil, pro tento typ skla zcela atypicky, na vysokou štíhlou nohu (roku 1984 rozšířená kolekce získala cenu Design Plus na veletrhu ve Frankfurtu nad Mohanem)^[22].

Úspěchy firmy, která se brzy po svém založení vyhledávanou, respektovanou a obdivovanou značkou v oboru luxusního ručního skla, Clausi Josefu Riedelovi, vášnivému milovníkovi rychlých automobilů a motorek, přinesly i nemalou společenskou prestiž. V roce 1965, kdy již zastával post viceprezidenta Rakouského institutu designu, obdržel od rakouského prezidenta a ministra školství čestný titul profesora. Zrodila se tak přezdívka „sklářský profesor“. Deset let poté získal od rakouské vlády vyznamenání za zásluhy. Roku 1980 byl jmenován čestným členem kuratoria Corning Museum of Glass, sedm let na to získal čestný doktorát na univerzitě v Miami a v roce 1989 obdržel Vekou kulturní cenu sudetoněmeckého Landsmannschaftu^[23].

Rodinné stříbro

Velmi důležitým se pro Riedely a jejich inovativní koncept nápojového skla stal trh v USA. Přestože zde luxusní sklo z Kufsteinu mělo dobrou pověst již od konce padesátých let – a Claus Josef Riedel roku 1966 obdržel mezinárodní

ocenění od Americké asociace interiérových designérů – skutečný obchodní průlom přišel až na samém konci let sedmdesátých. To již ve firmě od roku 1973 aktivně působil jediný Riedelův syn z prvního manželství s předčasně zesnulou Adiou Rosou **Georg Josef Riedel (*1949, desátá generace)**. Jeho hlavní úkol nebyl vůbec snadný – stabilizovat firemní finance.

Claus Josef Riedel k vedení skláren přistupoval z principu spíše jako umělec nežli podnikatel. Nebylo tedy divu, že jej útlum světové ekonomiky počátku sedmdesátých let a neustále rostoucí výrobní náklady dlouho nechávaly chladným. Věřil, že silou své imaginace krizi překoná. Firma se však rychle zadlužovala a nezbylo než situaci řešit. Odpovědně, bez vytáček, bez sentimentu a iluzí. A byla to hrozivá bouře, z níž měl Georg Josef Riedel podnik vyvést, jako plavidlo naložené cenným nákladem, po němž lační bezedný oceán. Musel „rodinné stříbro“ opět dovézt do bezpečí přístavu. Navíc se „starým kapitánem“ na palubě, kterému nebyl nový kurz – přestože věděl, že je správný a jediný možný – tak úplně po chuti.

Georg Josef Riedel přišel s několika recepty na ozdravení firemního byznysu. Prvním z nich bylo rozvíjení otcova konceptu speciálních tvarů skla na konkrétní nápoje, jenž doplnil o specifické tvary dle jednotlivých odrůd vína (grape-specific glass). Nechal si vypracovat též několik odborných studií na téma vnímání chuti a konzumaci vína obecně, například se zadáním zjistit, kde je na jazyku centrum hořkosti, kde sladkosti a kyselosti. I na základě těchto poznatků firma pro návštěvníky v kufsteinské sklárně otevřela originální interaktivní expozici.

Svícny DUETTO, design design G. J. Riedel, 1984, sbírka MSB, foto Aleš Kosina

Svícen SPECTRUM, design design G. J. Riedel, 1991, sbírka MSB, foto Aleš Kosina

FACE TO FACE, design Riedel Austria, 2014, sbírka MSB, foto Aleš Kosina

Vedle ručního skla se Georg Josef Riedel rozhodl využít pro kultivaci konzumace vína též možnosti technologie kvalitní strojní výroby. To mu umožnilo oslovit mnoho zákazníků, kteří si ruční sklo z mnoha důvodů nemohli pořídit, ale zároveň by si rádi dopřáli dobré víno z kvalitních pohárů stvořených podle riedelovské „filosofie chutí“. Sám Riedel v roce 1986 navrhl velmi úspěšný první tenkostěnný automaticky vyráběný nápojový soubor na světě, jenž firma nabízí pod všeříkajícím názvem VINUM dosud. V roce 1992 pak přišel s inovativním tvarem sklenice na sladovou whisky, již stvořil jako relativně malý cylindrický pohárek na nožce. Při anonymním testu v Londýně, kdy znalci chutnali čtyři značkové whisky ze čtyř různých sklenic, neomylně zvítězila. Významnou položkou výrobního programu firmu se staly též tenkostěnné dekantery na víno, jejichž vzdušné tvary znásobují prožitek při vychutnávání vína (v roce 1996 jmenoval časopis Decanter Georga Josefa Riedela „Mužem roku“). Dalším lékem byla expanze značky, a to v první řadě na již zmíněný trh v USA, jehož obrovský potenciál dokázal Georg Josef Riedel využít. Obchodní pobočku zde založil v roce 1979. Jméno Riedel se tu stalo pro milovníky vína nejen značkou kvality, ale jejím synonymem^[24]. Zřetelnou inspiraci severoamerickým trhem nesou též návrhy užitkového skla a dekorativních objektů, s nimiž

Georg Josef Riedel přišel v osmdesátých a na počátku devadesátých let 20. století. Sem patří opticky výrazné dekory broušených podnosů a žardiniér ze silnostěnného křišťálového skla FOCUS (1977) a TIFFANY (1983, ve spolupráci s Tiffany & Co., New York), dále křišťálové broušené svícny DUE-TTO (1984), CALIFORNIA (1988) a svícny z masivního optického broušeného a leštěného skla SPECTUM (1988/1991), nádoba na chlazení šampaňského VENDOME (1990) a dekory FIRE a ICE (1990). Aktivity na americkém trhu byly završeny v roce 1989 zřízením stálého samostatného zastoupení firmy Riedel ve spolupráci s proslulým vinařem Robertem Mondavim, jenž technologickými výrobními inovacemi a dobře cílenou marketingovou strategií učinil z kalifornského vína světoznámou značku^[25].

Riedelovské obchodní aktivity ale rozhodně nesměřovaly jen do USA. Mezi lety 1979–2011 firma zřídila obchodní pobočky též v Kanadě, Německu, Japonsku, Velké Británii, Austrálii a Číně. Dnes je světoznámou globální značkou.

Stejně jako jeho předchůdci, i Georg Josef Riedel je přesvědčen o nezbytnosti neustálých inovací nejen sortimentu, ale zejména výrobních povozů, postupů a technologií. Nestačí se jen přizpůsobovat aktuální situaci nebo následovat trendy, je nutné předvídat rizika, ve správný čas expandovat a trendy vytvářet. I proto na podzim 2004 za vlastní firemní finanční prostředky, nikoliv bankovní úvěr, koupil reno-

mované německé značky Nachtmann a Spiegelau, které stály před bankrotem. Riedelové se tak stali majiteli výrazně větších firem, než byli sami. Výrobní kapacity se znásobily, značky zůstaly zachovány, v získaných sklárnách se i nadále vyrábí lisované dekorativní a užitkové sklo nebo nápojové automatické sklo pro gastronomii, hotely či pivovary. Za své úspěchy v podnikání byl Georg Josef Riedel v roce 2007 oceněn Čestným uznáním za zásluhy o Rakouskou republiku (Award of Honour for Services to the Republic of Austria) a rok poté Čestným uznáním spolkového státu Tyrolsko (Award of Honour by the State of Tyrol).

Když byl Georg Josef Riedel před několika lety dotázán na budoucí plány, odpověděl, že jeho snem je stvořit sklo pro nealkoholické nápoje, které by zákazníkům přinášelo stejné potěšení z chuti jako sofistikované riedelovské vinné soubory. Jmenoval tehdy kávu, čaj a pramenitou vodu. Jako první krok k naplnění této vize lze považovat speciální sklenici na Coca-Colu, vyvinutou společně s touto americkou firmou a uvedenou na trh v roce 2014. Učinil jej jeho syn **Maximilian Josef Riedel (*1977, jedenáctá generace)**, kterému rok předtím Georg Josef Riedel přenechal vedení firmy. V rodinném podniku pracuje jako právníčka též jeho dcera Laetizia (*1974)^[26].

Maximilian Josef Riedel získal podnikatelské zkušenosti v USA, kde vedl firemní pobočku. Stejně jako děd i otec se úspěšně věnuje též navrhování skla.

Karafa MAMBA DOUBLE - JOSEF RIEDEL ANNIVERSARY, design design M. J. Riedel, 2016, sbírka MSB, foto Aleš Kosina

Jeho prvním oceněným konceptem se stala inovativní kolekce vinného nápojového skla O, kterou tvoří kalíšky bez noh, uvedená na trh roku 2004. Rok poté získaly dekanter a číše z této série Good Design Award v Chicagu, neotřelý nápad ocenily též MOMA v New Yorku, MOMA v San Franciscu a Corning Museum of Glass. Nápojové sklo O si rychle oblíbili nejen zákazníci

ci v USA, ale i Japonsku. Prestižní Red Dot Design Award, udělovanou v Německu, Maximilian Riedel obdržel za elegantní dekanter SWAN (2009) a dekanter MAMBA si odnesl Grand Prix z pařížského veletrhu Maison & Objet (2011). Vedle vzorování luxusního ručního skla se Maximilian Josef Riedel jako podnikatel ještě důsledněji zaměřil na segment restaurací a hote-

lů, kde firemní nabídku rozšířil například o automaticky vyráběné levnější a odolnější nápojové soupravy, včetně proslulého setu SOMMELIER^[27].

Recenzovaný odborný článek vznikl na základě institucionální podpory dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Muzeum skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou poskytované Ministerstvem kultury ČR.

LITERATURA

- 1] Esser S.: Riedel. 250 years in glass – history and future, Mnichov (2005), s. 134. Ke sbírce mincí Waltera Riedela srov. Budaj M., Polanský L.: Uherské středověké dukáty ze sbírky Národního muzea, Praha (2019).
- 2] Tamtéž, s. 135–138.
- 3] Státní oblastní archiv Litoměřice, fond Mimořádný lidový soud v Liberci 1945–1948, spis Arno Riedel.
- 4] Podle www.ineos.ac.ru.
- 5] Soukromý archiv rodiny Riedel, Kufstein.
- 6] Kopelew L.: Tröste meine Trauer, Autobiographie 1947–1954, Hamburg (1981), s. 177–189.
- 7] Riedel. 10 generací sklářů, Muzeum skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou (1991), s. 11.
- 8] Nový P.: Jablonecká bižuterie, Praha (2008), s. 134–137.
- 9] Esser S.: Riedel, s. 152.
- 10] Tamtéž, s. 153.
- 11] Tamtéž, s. 154–155.
- 12] Tamtéž.
- 13] Tamtéž, s. 155.
- 14] Tamtéž, s. 168.
- 15] Tamtéž, s. 155–156.
- 16] Eine Symphonie aus Glas. Riedel. 10 generationen Glasmacher, Innsbruck (1994), s. 150–196.
- 17] Esser S.: Riedel, s. 168.
- 18] Eine Symphonie aus Glas, s. 184.
- 19] Esser S.: Riedel, s. 170, 173.
- 20] Eine Symphonie aus Glas, s. 168–169.
- 21] Esser S.: Riedel, s. 158.
- 22] Riedel. 10 generací sklářů; Riedel. 10 Generationen Glasmacher – Eine Symphonie aus Glas, Tiroler Landesmuseum Ferdinandeum Innsbruck (1994).
- 23] Esser S.: Riedel, s. 171.
- 24] Tamtéž, s. 173–174, 186–191.
- 25] Tamtéž, s. 158.
- 26] Tamtéž, s. 186–191.
- 27] Největší sbírkovou kolekci riedelovského skla na světě spravuje Muzeum skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou. Samostatná podsírka SKLO RIEDEL (sign. SR) je tvořena jak předměty z bývalé vzorkovny firmy Jos. Riedel, Dolní Polubný, zhotovených před rokem 1945, tak výrobky firmy Riedel Austria. Nejstarší předměty pochází z druhé poloviny 18. století. Vedle dutého skla, zejména z druhé poloviny 19. století až 21. století, je součástí sbírky též kolekce svítidel (stojacích lamp a lustrů). Sbírková je doplněna průřezem výroby nástupnické firmy Riedel Austria a díky aktivní spolupráci s podnikem obohacována o aktuální vzory.

Lektor: Mgr. Milan Hlaveš, Ph.D.

Sledujte Skláře a keramika na Facebooku
Aktuální informace ze světa skla, keramiky, bižuterie a porcelánu

Všechno, co jste kdy chtěli
vědět o skle a keramice,
ale báli jste se zeptat

www.sklarakeramik.cz